

**Фонд оценочных средств для промежуточной аттестации обучающихся
по учебному предмету «Родной (чеченский) язык»
(типовой вариант)
(2-4 классы)**

Обязательная часть учебного плана.

Предметная область: Родной язык и литературное чтение на родном языке

**«Нохчийн мотт» дешаран низамехула мах хадоран
г1ирсийн фонд.**

2 класс.

1. Хьалхарчу чийрикан жам1даран талламан болх «Школан беш».

2 класс.

Школан беш.

Школан йоккха беш ю. Дукха дитташ ду бешахь. Дешархоша белхаш бо бешахь. Цара дика 1алашйо иза. Цундела дитташ т1е стоьмаш а латабо.

2. Шолг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Лийчаэхар»

Лийчаэхар.

Аьхка йовхачу хенахь тхо х1ор дийнахь доьлху хи т1е. Лийча дика айма йолуш меттиг хаьа тхуна. Лекха боцчу берда т1ера чукхийсала тхо. Хи т1ехула некадеш , юьйсина буьрка санна, лела тхо. Хаза хуьлу аьхка луьйчуш

3. Кхоалг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Б1аьсте схьакхачар». 2 класс.

Б1аьсте схьакхачар.

Б1аьстей, 1ай кьовсаделла . Шен меттиг д1айоьхура б1аьстено . Духьалделира 1а .Схьахьаьжира бовха малх. Дилхира 1а, охьадуйладелира ладарш. Д1алецира б1аьстено шен меттиг. Зезагашца аренаш кьарзйира хазахетгачу б1аьстено.

4. Шеран жам1даран талламан болх «Хьуьнхахь». 2 класс.

Хьуьнхахь.

Ц1ена ду хьуьнхара х1аваь. Абу хьуьнха талла воьду. Жаьла а дуьгу цо шеца. Хьун тийна хета. Амма хьуьнхахь кхехкаш дахар хуьлу. Цхьанхьа тебна цхьогал доьду ,кхечанхьа хьуьнан к1оргехь генаш кегдеш лела партала ча.

«Нохчийн мотт» дешаран низамехула мах хадоран г1ирсийн фонд. 3 класс.

1. Хьалхарчу чийрикан жам1даран талламан болх «Бошмийн доттаг1ий». 3 класс.

Бошмийн доттаг1ий.

Дитта т1ехь д1атоьхна бен бу. Цу чохь олхазарш деха. Олхазарш бошмийн доттаг1ий дуйла хаьа суна. Ас уьш къехка ца до. Цундела тхан дитташ т1е стоьмаш дуккха а латабо.

Грамматически т1едилларш.

1. Шолг1а предложени меженашца талла.
2. Сехьадаха ма-деззара декъа а доькъуш д1аязде дешнаш: дитта, доттаг1ий, тхан, къехка, дукха

2. Шолг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Тхан школа»

3 класс.

Тхан школа.

Тхан школа ломана юххехь ю. Тхан школан йоккха беш ю. Дика 1алаш йо иза школо. Тхан школаца йоьхье яьлла лулара школа. Оха тхешан школах дозалла до. Со школе т1аьхьа ца вуьсу цкъа а. Тхан школал хаза школа яц тхан йоккхачу юьртахь.

Грамматически т1едилларш.

1. Кхоалг1ачу предложенехь коьрта меженашна к1ел сиз хьакха.
2. Шайн билгалонашца гайта цхьа орам болчу дешнийн орам а, чаккхе а: школа, школан, школо, школаца, школах, школе, школал.

3. Кхоалг1ачу чийрикан жам1дара талламан болх «Олхазаршна баннаш». 3 класс.

Олхазаршна баннаш.

Бовхачу махка дладахана олхазарш блясте ялча юхадоглу. Аннийн кескех царна баннаш до бераша. Тлаккха дитташ тлехь уьш длачлагло. Олхазарш бошмийн доттагий ду. Дитташ талхошойолу са долу хлуманаш юу цара. Олхазарш бошмашкара лелхо мегар дац. Уьш, мелхо а, тлекладо хлума дан деза.

Грамматически тедилларш.

1. Хьалхарчу предложенехь билгалгьяха коьрта меженаш.
2. Дешнийн хоттам къастабе
1-ра вариант: таллархо, дладеша, урамаш
2-г1а вариант: яздархо, схьакхечи, къоламца.
3. Дешнаш дуккхаллин терахье даха: олхазар, зезаг, адам, тоьрмиг, аре.

4. Шеран жам1даран талламан болх «Хасбешахь». 3 класс.

Хасбеш.

Хасбеша дахара бераш. Цигахь белхаш бира цара.Цхьаболчара хасстоьмашна асар дира, вукхара хи диллира. Дукха хасстоьмаш гулбийр бу хасбешара. Цигахь йийна дика кхуьуш ю копастанаш а, ж1онкаш а, наьрсаш а. Муьлхачу хасстоьмана хи маца дилла дезаа, молханаш муьлханаш тохадеза а хьобху агрономо берашна.

Грамматически тедилларш.

1. Хьалхарчупредложенехьбилгалгьяхакоьртамеженаш, дешнашна тлехула къамеландакьошбилгалдаха
2. Текста юкьарасхьяяздецхьаллин а, дуккхаллин а терахьеракхоккхадош.
3. Сехьадахама-деззарадекъа а доькьуш д1аязде дешнаш: йийна, асар, хасстоьмаш, дукха, диллира.

**«Нохчийн мотт» дешаран низамехула мах хадоран
г1ирсийн фонд. 4 класс.**

1. Хьалхарчу чийрикан жам1даран талламан болх «Лар толу ж1аьла».

4 класс.

Лар толу ж1аьла.

Сан вашас Х1арона к1еза деара. Оха цунна ц1е тиллираТарзанаьлла. Сьцца гуттар а ловзуш хуьлура к1еза. Хи т1е лийча со вьодуш хилча, т1аьхьах1уттара иза.

Д1аоьхура хан. Тарзан доккха хилира. Цуьнан лергаш ира, дог1аделла дара. Иза лар толу ж1аьла хиллера. Х1арона кест-кеста хьунхахь таллад уьгураТарзан. Х1инца, доккха а хилла, сьцца к1езиг ловзу иза.

Т1едиллар:

- 1) Билгалдаха кьамелан дакьош хьалхарчу предложенехь.
- 2) Дешдакьошца декьа дешнаш: цунна, доккха, т1аьхьах1уттура

**2. Шолг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх
«Доттаг1алла», 4 класс.**

Доттаг1алла

Доттаг1 воцуш стаг мегарвац. Доттаг1 воцу стаг, т1ам боцу олхазар санна, ву. Доттаг1чунна тешаме хила веза. Доттаг1алла даггара лело деза. Доттаг1чух дагаволуш хила веза. Доттаг1чунна т1е хало еана меттиг а 1оттаелла доттаг1 дешарна т1аьхьависча, цунна г1о дан деза. Иштта хилчий бен хьох бакьволу доттаг1 а хирвац.

Т1едиллар:

- 1) Кхоалг1а предложеникьамеландакьошцаталла.
- 2) Цьхаорам болу дешнашбилгалдахий, т1ехула дожарш х1иттаде.

**3. Кхоалг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх
«Воккха стаг».**

Воккха стаг

Х1ор 1уьйранна вогура воккха стаг акхаройх а, олхазарех а дерш 1амочу ц1а чу. Мунданаш тоеш я керланаш еш хуьлура иза цу чохь. Оцу 1уьйранна а ша ян йолийначу аккхачу бедан мунда, хьаькхна, шардеш кечдинчу жимачу уьн т1ехь д1а а ч1аг1йна , ша яржийна нехаш, нуй хьаькхна, гул а йина, тускар чу тийсира цо.

Т1едиллар:

- 1) Хьалхара предложенин къамелан дакъошца талла.
- 2) Массо предложенин юкьара ц1ерметдешнаш билгалдаха.

4. Шеран жам1даран талламан болх «Шовданийн боьра». 4 класс.

Шовданийн боьра.

Дуккха шовданаш долуш бара х1ара боьра. Кегийра, ц1ена г1ум ловзош хьалакхуьйсура ша санна шийла, сирла шовданаш. Кхуза обхура Малх-Арера мехкарий хит1а. Кхузахь малхчубуззуш цхьанакхетара уьш кегийчу нахаца.

Кхузахь дара уггар доккха шовда а, юххехь коьллаш а, жима д1анехьа хьун а йолуш.

Зама маьрша яцара, ткьа шовданийн боьра юьртана юьстахо бара. Цундела наноша ца магадора цига хит1а эхар.

Т1едиллар:

- 1) Шолг1а предложенин къамелан дакъошца талла.
- 2) Цхьаорам болу дош схьалаха, уьш муьлхачу дожарехь ду билгалдаха.
- 3)

I-IV классийн дешархойн ненан маттах долчу хаарийн х1итточу оценкийн барамаш

I. I-IV классашкахь ечу талламан диктантийн мах хадор.

Диктант – иза офографех а, пунктуацех а долу хаарш талларан кеп ю.

Талламан дешнийн диктанто зохь кхета хала йолу офограммаш. Иза хила йиш ю х1окху дешнийн барамехь:

- 5 класс-15-20 дош
- 6 класс-20-25 дош
- 7 класс- 25-30 дош
- 8 класс- 30-35 дош

9 класс- 35-40 дош.

Текст хоржуш, кху некъех пайдаэца беза:

1. Диктантан текст шен чулацамехъ дешархой кхеташ а, хИнцалерчу литературни метган лехамашца юьззина нийса йоГуш а хила еза.

2. Диктантан дерриге а дешнаш дешархошна кхеташ хила деза. КИезиг лелош а, девзаш доцу а дешнаш довза а довзуйту, доски те да а яздо.

3. Диктантан текстехъ хала дешнаш хилахъ, цу дешнийн нийсаяздар дешархоша Iамийна а дацахъ, и дешнаш доски те дIаяздо.

4. Текст йоьшучу хъехархочо дIаешар литературни нийса а, муха яздан деза, дешархошна дIа ца хоуйтучу кепара а хила деза. Масала, *Кайн*, *Ижийн*, *халкъан* бохучу дешнашкахъ, литературни аларан норманашца цхъаьна а доГуш, чаккхенгара н ца олу, ткъа *саьрмик*, *чегIардиг* дешнашкахъ г-ний, к-ний хьалхахъ долу и а долуш санна олу.

5. I чийрик чекхдаллалц текстан барам кхул хьалхарчу классехъ хилларг магабо.

I-IV классийн дешархойн диктантийн мах хадорехъ хъехархочо куьйгалла оьцу кху некъех:

1. Диктантехъ орфографически а, пунктуационни а гIалаташ къаьст-къаьстина лору, оценка юкъара юьллу.

2. Диктантана «5» дуьллу, нагахъ цхъа а орфографически гIалат дацахъ я цхъаннал сов пунктуационни гIалат ца хилахъ.

3. «4» дуьллу, кхааннал сов орфографически а, щиннал сов пунктуационни а гIалат ца хилахъ (я шиь орфографически, кхоь пунктуационни гIалат хилахъ).

4. «3» дуьллу, ялханнал сов орфографически а, пхеаннал сов пунктуационни а гIалат ца хилахъ (я 5 орфографически, 5 пунктуационни гIалаташ хилахъ).

5. «2» дуьллу, иттаннал сов орфографически а, пхеаннал сов пунктуационни а (я бархIаннал сов орфографически а, ворхIаннал сов пунктуационни а) гIалаташ ца хилахъ.

6. «1» дуьллу, нагахъ 2 дуьллучул гIалаташ сов хилахъ.

Дешархочун балха те хъ гIалат лара деза, орфографически а, пунктуационни а, муьлхха а бакъо талхош, диктант язъале оьцу классехъ я цул лахарчу классашкахъ Iамийнчух иза хилахъ. Нагахъ санна талламан диктантехъ 5 ша дина нисдарш хилахъ (нийса цаяздинарг нийсачуьнца хийцина) оценка цхъана баллана лагIйо, иштта оценка «5» ца дуьллу, диктантехъ 3 я цул сов нисдарш хилча.

Оценка юьллуш, ца лоруш дуьту:

1. Программехъ йоцу я Iамийна йоцу орфографически а, пунктуационни а бакъонаш талхош долу гIалаташ/

2. Тилкхаздаьлла гIалат (описка) лору, масала, *белхало* хила дезачохъ *белхано* яздинехъ, *Иуйре* хила дезачохъ *Иуйле* яздинехъ.

3. Нохчийн маттахь зевне мукъаза й (йот) яздар, масала: йоза хила дезачохь еза яздахь, йогӀу (егӀу), юьртахь (йуьртахь), юьгу (йуьгу) яздахь.

4. Орам ларбеш а, ораман аьзнаш хийцалуш а терахьдешнаш яздар, масала: *исс - иссалгӀа-уьссалгӀа, итт - итталгӀа - уьтталгӀа*.

5. Къовсамечу мсттигашкахь чолхечу дешнийн нийсаяздар, масала: *пайдаэцар - пайда эцар, нийсаяздар нийса- яздар, гӀодар - гӀо дар*, и. дӀ. кх.

6. Дешнашкахь дифтонгаш язъяр: *къега- къиега, терса- тиэрса, оза-уоза, еха - йиэха*, и. дӀ. кх. а.

7. Цердешнийн къовсаме яздар: *стогалла- стагалла, мох – мохан-механ - махан, морха*, и. дӀ. кх. а.

Дешархоша далийтинчу гӀалаташна юкъяра даккхий а, кегий а гӀалаташ къасто деза.

Даккхий гӀалаташ лору:

1. Хьалхенца Iамийна а, йозанехь алсам пайдаоьцуш а йолу орфографически, пунктуационни бакъонаш талхош долу гӀалаташ:

2. Мукъазчу элпашна юккъе яздеш долу къасторан хьаьркаш, масала: *хӀаллакьхилла, меттахьхьайра*.

3. Дсшхьалхенца йолчу я чолхечу инфинитиван суффиксийн язъяр.

4. Хандсшних хиллачу тайп-тайпанчу къамелан дакъойн яздар (*оху -охуна я охана, тоьгу - тоьгуна я тоьгана*).

5. Хандешан ихначу хенан язъяр, масала: *бохура я бахара, моьттура я моттара*.

6. Кху кенара цӀердешнийн яздар: *дечиган я дечган, эчиган я аьчган*.

7. Цердешнийн а, билгалдешнийн а массо къобалыйна тӀеэчна йолу яцӀинчу а, юьззинчу а форманийн язъяр, масала: *гӀуллакх я гӀулкх, гӀиллакх я гӀилкх*.

Дсшархочун балха тӀехь цхьамогӀа (кхоь я цул сов) цхьана бакъонна нислуш гӀалаташ хилахь, диктантана оценка лакхаяккха мега, масала, дешан чаккхенга н яздарехь, доца шеконан элпаш (а, и, у,) яздарехь.

Комплексни талламан белхашкахь, диктантах а, тӀедилларех а (фонетически, лексически, орфографически, грамматически, пунктуационни) лаьтгачу, ши оценка юьллу-хӀора балхана шен-шен.

ТӀедилларийн мах хадорехь куьйгалла оьцу кху некъех:

«5» дуьллу, массо а тӀедиллар нийса кхочушдинехь;

«4» дуьллу, тӀедилларийн $\frac{3}{4}$ дакъа нийса динехь;

«3» дуьллу, болх ах я цул сов нийса бинехь;

«2» дуьллу, болх эханал кӀезиг бинехь.

«1» дуьллу, цхьа а тӀедиллар кхочуш ца динехь.

Билгалдаккхар:

Орфографически а, пунктуационни а гӀалаташ, тӀедиллар кхочушдарехь дина долу, диктантан мах хадош лору.